

УДК 37.015.31:379.83:351.74

В. В. СТЕПАНЕНКО,

кандидат юридичних наук, начальник тренінгового центру
Головного управління Національної поліції в Херсонській області;

 <https://orcid.org/0000-0003-4144-2182>;

Т. С. ВАЙДА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки
Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-4355-5685>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ СТІЙКОГО ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ДО ДІЇ ЗОВНІШНІХ НЕБЕЗПЕК ЯК УМОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Обґрунтовано важливість спеціальних якостей інтелектуального компоненту психомоторної стійкості працівників поліції до впливу зовнішніх небезпек, проаналізовано проблеми службової підготовки поліцейських та запропоновано шляхи удосконалення практичної підготовки при проведенні навчально-тренувальних зборів, що проводяться на базі тренінгових центрів ГУНП в областях.

Ключові слова: Національна поліція, фахова підготовка правоохоронців, тренінговий центр, психоемоційний стан, зовнішні небезпеки, інтелектуальний компонент.

Актуальність проблеми. В сучасних умовах, як показує кількісний і якісний аналіз злочинності в різних галузях економіки, значно зріс не тільки рівень підготовки (організаційний, матеріально-технічний, тактичний, освітній) самих правопорушників, але й їх агресивність та загроза для громадян і поліцейських. Тому інтелектуальні якості поліцейського (зокрема, готовність до дій в екстремальних умовах при затриманні правопорушника) ми розглядаємо як один із вагомих складових компонентів його професійної підготовки до ефективних дій в умовах складних зовнішніх небезпек. Як показує практика, в разі недостатнього розвитку даного компоненту працівник поліції вимушений розраховувати в більшій мірі на випадковість або можливий сприятливий збіг обставин, ніж на надійність своїх фахових знань і вмінь чи професійну майстерність.

Аналіз публікацій з проблеми. Фахова підготовка працівників поліції (як первинна професійна, так і службова підготовка в процесі повсякденної діяльності) для ефективного виконання покладених на правоохоронців спеціальних завдань згідно чинного законодавства у змістовному розумінні включає в себе комплекс видів діяльності, які передбачають правову, тактичну, вогневу, фізичну, технічну, загальнопрофільну, психологічну (інтелектуальну) направленості [1; 2]. Особливе значення при діях поліцейського в екстремальних ситуаціях відіграє його фізична підготовленість та стійкий психомоторний стан до негативного впливу зовнішніх небезпек. При дослідженні проблеми нами опрацьовано публікації науковців і фахівців-практиків в галузі спеціальної фізичної, вогневої та тактико-спеціальної підготовки: О. І. Тьорло щодо тактико-спеціальної підготовки працівників Національної поліції [3], В. І. Плиска щодо основних засад правильної (безпечної) організації поєдинку із правопорушником, озброєним ножом та пістолетом [4–5]; С. Є. Бутова, С. М. Решка щодо методики навчання працівників Національної поліції прийомам захисту від холодної та вогнепальної зброї [6] та ін.

За результатами узагальнення основних положень вказаних робіт для успішного формування особистості сучасного професіонала поліцейського необхідно формувати перш

за все, на нашу думку, інтелектуальний компонент психомоторної стійкості поліцейського при виконанні ним службових обов'язків за складних зовнішніх небезпек. Розвиток цього інтегрованого особистісного утворення можливий перш за все за рахунок формування ряду спеціальних якостей, які комплексно взаємопов'язані між собою (див. рис. 1):

Рисунок 1. Спеціальні якості інтелектуального компоненту психомоторної стійкості працівників поліції до впливу зовнішніх небезпек

Результати дослідження та їх інтерпретація. Фахова підготовка поліцейських передбачає формування комплексу професійних якостей, знань, вмінь і навичок, які дають змогу працівнику поліції під час виконання службових обов'язків протистояти правопорушнику найбільш простим та безпечним способом і складає основу у процесі безпосередньої боротьби із злочинним елементом. Це вимагає комплексу знань, вмінь і навичок, необхідних для отримання перемоги (виконання поставленого завдання) найбільш простим і безпечним, частіше за все нетрадиційним способом (тактично перехитрити, поставити злочинця в незручне положення і т. д.). Для досягнення вказаної мети необхідно, щоб рівень підготовленості поліцейського відповідав наступним вимогам: 1) правоохоронець має бути психологічно стійким до зовнішніх небезпек; 2) вмє оперативно аналізувати обстановку, стан і поведінку правопорушників; 3) в межах законодавства може використовувати різні прийоми і засоби фізичного впливу; 4) своїми діями не викликає негативних емоцій з боку пересічних громадян тощо.

В контексті піднятої нами проблеми вміння поліцейським приймати правильні рішення як складовий елемент інтелектуального компоненту передбачає перш за все врахування працівниками поліції наступних факторів: 1) максимального використання можливостей *керованого впливу* на ситуацію, який залежить від рівня фахової підготовленості (знань, вмінь, навичок) правоохоронця, щодо його професійних дій в обмежених часових і просторових характеристиках під час припинення злочину, його потенційної спроможність вплинути на правопорушника; 2) оперативної підготовки декількох варіантів розв'язання проблеми та *вибір оптимального рішення* (лінії поведінки); 3) врахування *некерованих параметрів* зовнішньої небезпеки (фізичних чи інтелектуальних (морально-психологічних) можливостей злочинця, ускладнених метеорологічних умов та топографічних характеристик місцевості тощо), 4) наявності внутрішніх і зовнішніх обмежень, що впливають на вирішення ситуації (норми відомчих наказів та інструкцій МВС України, низький рівень сформованості морально-вольових якостей окремих поліцейських, які впливають на ефективність їх дій (поведінки) в екстремальних ситуаціях); 5) можливих наслідків прийнятих рішень.

Підготовлений працівник поліції, вступаючи в контакт із злочинцем, в перші ж секунди може оцінити його фізичні здібності і на основі цього визначити свої можливості щодо протидії. Навпаки, не підготовлений поліцейський відчуває утруднення при визначенні, на чийй стороні перевага, не зможе чітко розрізнити ознаки припинення правопорушником

опору, що призводить до продовження боротьби та нанесення останньому тілесних пошкоджень або, навпаки, сам правоохоронець отримує травми.

Важливим елементом інтелектуального компоненту психомоторної стійкості працівника поліції до зовнішніх небезпек є цільова установка, яка ґрунтується на достовірній інформації про параметри небезпеки (орієнтовних характеристик злочинця, його озброєності чи кількості осіб на місці злочину, їх агресивності тощо). У багатьох поліцейських при відсутності вказаних даних (невизначеність ситуації, невідомі психічні, фізичні, інтелектуальні чи тактичні характеристики правопорушника) виникають внутрішні експресивні реакції – невпевненість у собі, напруженість (утрудненість) при пошуку чи прийнятті певних варіантів дій, що призводить до поразки при сутичці з правопорушником.

Таким чином, працівник поліції, який має низький рівень здібностей щодо творчого вирішення складного службового завдання (наприклад, затримання правопорушника), в кращому випадку в критичних ситуаціях зможе тільки добре виконувати команди, а не активно впливати на ситуацію чи злочинця.

Слід також враховувати, що можливості для розвитку творчих здібностей під час службової підготовки у підрозділах поліції обмежена рядом факторів: 1) надмірна завантаженість поліцейських оперативним виконанням службових обов'язків; 2) відсутністю належної матеріально-технічної бази на місцях; 3) недостатня кількість інструкторів з тактики самозахисту; 4) слабка фахова та психоемоційна підготовка молодих правоохоронців тощо.

На наш погляд, важливою умовою удосконалення якісної підготовки поліцейських до ефективних дій в умовах зовнішніх небезпек є проведення обов'язкових навчально-тренувальних зборів як компоненту службової підготовки, що проводяться на базах тренінгових центрів ГУНП в областях. В межах цих зборів на заняттях з фізичної, тактичної та вогневої підготовки перш за все освітній процес повинен бути *наповненим ускладненими умовами* виконання стандартних прийомів щодо застосування поліцейських заходів примусу – навичок фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї, активного використання на практичних заняттях спеціальних (ділових) ігор (сценаріїв розв'язання типових фахових ситуацій) та інших інноваційних педагогічних технологій.

Як показує статистика та досвід окремих науковців [3; 4], молоді працівники поліції при виконанні службових завдань більш зосереджені та обережні, ніж поліцейські з багаторічним досвідом. Але при цьому складність проблеми полягає в тому, що молоді фахівці не завжди здатні оперативно зорієнтуватися в складних умовах і правильно обирати ефективні дії, дати необхідний опір правопорушникові. Частково це можна пояснити нечіткою правовою регламентацією дій поліцейських (в одних випадках їх звинувачують у бездіяльності, в інших, аналогічних, за такі ж дії – карають), в більшій мірі – слабким рівнем фізичної та тактичної підготовки. Має місце й непрофесійний розбір наслідків кожної події, без об'єктивного аналізу внутрішніх і зовнішніх параметрів ситуації. В подальшому все це впливає на професійну психологічну стійкість працівника поліції у складних умовах зовнішніх небезпек, породжує його розгубленість і невпевненість у правильності своїх дій.

Висновки. Розглянувши специфічні особливості фахової діяльності поліцейського, ми вважаємо, що цілеспрямовано впливаючи на формування окремих елементів інтелектуального компоненту можна досягнути високого рівня такої професійно важливої якості поліцейського, як його психомоторна стійкість до негативного впливу зовнішніх небезпек. З метою підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських при проведенні занять в системі службової підготовки (тактичної, вогневої, фізичної) на базі тренінгових центрів Національної поліції України доцільно здійснювати проведення занять з використанням екстремальних (непередбачуваних) ситуацій з обов'язковим аналізом поведінки поліцейського в цих умовах, а також відпрацювання алгоритму дій в кожній окремій ситуації. Врахування відповідних психолого-педагогічних умов може суттєво покращити, і таким чином, сприяти ефективному становленню особистості професіонала поліцейського в сучасних умовах.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 13.02.2019).
2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 13.02.2019).
3. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навч. посіб. / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 480 с.
4. Плиско В. И. Формирование у сотрудников устойчивого психомоторного состояния к внешним проявлениям опасности. Киев : РИО МВД Украины, 1991. 128 с.
5. Плиско В. И. Защитные действия при нападении преступника, вооруженного ножом. Киев : РИО МВД СССР, 1989. 64 с.
6. Ануфрієв М. І., Бутов С. Є., Гіда О. Ф., Решко С. М. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників ОВС : навч. посіб. / заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва, Є. М. Мойсєєва. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2003. 338 с.

Надійшла до редколегії 15.02.2019

УДК [159.923.2:351.749]

Д. В. СТОЛЯРОВ,

*заступник начальника Вінницького вищого професійного училища
Департаменту поліції охорони*

ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОХОРОНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІМІТАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ: ПЕЙНТБОЛЬНОГО, СТРАЙКБОЛЬНОГО ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ

Розглянуто характеристику сучасних імітаційних засобів навчання: пейнтболу, страйкболу, піротехнічного обладнання, а також обґрунтовується доцільність використання цих засобів для підготовки поліцейських охорони.

Ключові слова: *поліцейський, професійна підготовка, сучасні імітаційні засоби навчання.*

Сучасний стан охорони правопорядку в Україні, а також проведення на сході нашої держави антитерористичної операції, зумовлює подальше удосконалення підготовки та підвищення ефективності діяльності органів Національної поліції України. Важливою складовою є подальша інтеграція навчання підрозділів поліції охорони до нових стандартів підготовки поліцейських.

Оскільки основними завданнями поліції охорони є забезпечення публічного порядку і безпеки, попередження та припинення правопорушень, охорона особливо важливих осіб, об'єктів, інкасація грошових коштів, саме цей підрозділ, нарівні із працівниками патрульної поліції, найчастіше зіштовхується із збройним опором злочинців. Нерозуміння можливих небезпек, прогалини у підготовці поліцейського можуть призвести до тяжких, а часом трагічних наслідків.

У цьому контексті цікавою видається позиція В. Є. Гурського, який у своїх публікаціях зазначає, що для успішного виконання завдань в екстремальних умовах працівники поліції охорони повинні мати високий рівень моральної, психологічної, фізичної та бойової підготовки. Надійним та ефективним діям працівників в надзвичайних умовах сприяє